

Protocol per a la prevenció, la detecció i l'acció davant les violències sexuals en activitats esportives per a persones adultes

Institut Barcelona Esports
Ajuntament de Barcelona
Abril 2022

OB Objectius	4
MI Mites sobre violències sexuals en l'esport	5
1 Marc conceptual	6
2 Marc normatiu	8
3 Marc d'aplicació del protocol i parts implicades	10
• La figura de referent de protocol	11
• Abordatge de les violències sexuals en esports des de l'Institut Barcelona Esports.....	12
4 Principis i garanties	13
5 Accions de prevenció	14
• Mesures preventives generals de l'entitat.....	14
• Mesures preventives específiques de l'àmbit esportiu.....	15
6 Instruccions per a la detecció	17
• Procés de “seducció” (o grooming) en assetjament sexual.....	17
• Exemples de situacions.....	18
7 Instruccions per a l'actuació, l'atenció i la derivació	20
• Com demanar ajuda i a qui cal contactar?	20
• Investigació interna	21
- Procediment en cas de denúncia interna	21
- Procediment i etapes de la investigació interna	22
• Resum del circuit de investigació interna	23
• Comunicació en situació de crisi o alarma social	24
EX Exemples de situacions, actituds, comportaments i manifestacions d'assetjament sexual i assetjament per raó de sexe	25
A1 Annex 1: document d'acceptació de protocol per part de l'entitat	27
A2 Annex 2: document d'acceptació individual del protocol	28
A3 Annex 3: model de comunicació de supòsit o evidència	29
A4 Annex 4: fitxa de tasques i mesures realitzades	30
RB Referències bibliogràfiques	31

Aquest Protocol té per finalitat establir **pautes per a la prevenció, la detecció i l'acció** davant de possibles situacions de violència sexual en l'àmbit esportiu que es puguin donar en el marc de les pràctiques esportives a la ciutat de Barcelona. Alhora ha de servir com a model per a l'elaboració de protocols propis per a les entitats esportives.

Els **objectius** que pretén assolir aquest protocol són els següents:

Aconseguir que les entitats esportives siguin espais segurs per a totes les persones que practiquen esport.

Promoure informació sobre el fenomen de les violències sexuals en l'esport. Facilitar que els i les professionals que treballen en el sector esportiu coneguin instruments, com ara els protocols; puguin prendre mesures preventives i d'actuació necessàries per garantir activitats esportives lliures de violències, i disposin d'eines per poder actuar davant de sospites o revelacions de casos.

Garantir que les persones que practiquen esports i que pateixen violències sexuals puguin identificar i denunciar o requerir a temps possibles actuacions.

MI

MITES SOBRE VIOLÈNCIES SEXUALS EN L'ESPORT

A l'imaginari col·lectiu hi ha moltes creences sobre les violències sexuals en l'esport. Actualment continua sent un tema tabú i que s'evita abordar.

Un primer pas per lluitar contra aquestes situacions és reconèixer-les i entendre que existeixen, per això cal parlar-ne de manera transparent i reconèixer la necessitat d'establir protocols i procediments en el si de les organitzacions.

Institut Barcelona
Esports

“Al meu esport no n'hi 'ha casos”

FALS: els estudis demostren que existeixen casos en tots els esports

“Si no se'n parla és la prova que no existeix”

FALS: les pràctiques demostren que com més se'n parla, més es visibilitzen casos que existeixen. Moltes vegades les víctimes parlen després de molts anys.

“Ha de ser la preocupació de tota persona de l'entitat”

CERT: qualsevol persona involucrada en una activitat esportiva organitzada ha d'adherir als principis de tolerància zero i actuar per prevenir i en cas de sospita

FALS: les persones assetjadores són com qualsevol altra persona, sovint no es poden detectar, passen desapercebudes com a possibles agressors i tenen bona reputació.

“Ens n'adonariem ràpid, si hi hagués algun cas”

FALS: si no se'n parla no significa que no hagi passat mai res. La pràctica demostra que, si no hi ha protocol, hi ha menys possibilitat de visibilització i coneixement

“Si a la meva entitat no hi ha casos, no cal que em preocupi, no cal fer res”

FALS: els estudis demostren que a nivell d'elit els casos són més freqüents, i els/les esportistes amb discapacitat tenen més riscos. Això no vol dir que només passi en aquests casos.

“A l'esport d'elit o l'esport per a persones amb discapacitat hi ha menys riscos i casos”

01

MARC CONCEPTUAL

Tal com estableix la llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, la violència sexual és una forma de violència masclista i, per tant, una violació dels drets humans de les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones. En aquest marc, la **violència sexual** comprèn qualsevol acte que atempti contra la llibertat sexual i la dignitat personal de la dona creant unes condicions o aprofitant-se d'un context que, directament o indirectament, imposin una pràctica sexual sense tenir el consentiment ni la voluntat de la dona, amb independència del vincle que hi hagi entre la dona i l'agressor o agressors. Inclou, entre d'altres expressions de violència, l'assetjament sexual i per raó de sexe, l'amenaça sexual, l'exhibició, l'observació i la imposició de qualsevol pràctica sexual.

Institut Barcelona
Esports

Segons l'Organització Mundial de la Salut, la **violència sexual** es defineix com:

“tot acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjats, o les accions per comercialitzar o utilitzar de qualsevol altra manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta amb la víctima, en qualsevol àmbit, inclosos la llar i el lloc de treball” (OMS, 2011).

Atenent aquesta conceptualització, aquest protocol pretén establir les pautes de procediment davant d'algunes expressions de violència sexual com ara l'assetjament sexual, l'assetjament per raó de sexe o l'abús sexual, entre altres conductes.

En aquest marc normatiu, la Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, defineix l'**assetjament sexual** com qualsevol comportament verbal, no verbal o físic no desitjat, d'indole sexual, que tingui com a objectiu o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat de la persona o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

Segons la mateixa llei, l'assetjament per raó de sexe consisteix en qualsevol comportament no desitjat, verbal o físic, relacionat amb el sexe o gènere de la dona, realitzat amb el propòsit o l'efecte

d'atemptar contra la dignitat, la indemnitat o les condicions de treball de les dones pel fet de ser-ho, creant un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest que li dificulti la promoció, l'ocupació de funcions, l'accés a càrrecs directius, la remuneració i el reconeixement professional, en equitat amb els homes. En l'àmbit de l'esport, l'assetjament per raó de sexe afecta negativament la cohesió de l'equip i el benestar dels i de les esportistes, la qual cosa repercuteix en el rendiment individual i de l'equip, i pot comportar l'abandonament primerenc de la pràctica esportiva.

A títol d'exemple, i sense ànim exclouent ni limitador, a la pàgina 26 assenyalem alguns exemples de comportaments que per si sols, o conjuntament amb d'altres, poden evidenciar l'existència d'una conducta d'assetjament sexual o d'assetjament per raó de sexe.

La normativa internacional, estatal i autonòmica reconeix el dret a la igualtat i la prohibició de qualsevol tipus de violència masclista i, per tant, també de qualsevol expressió de violència sexual, com ara l'assetjament sexual i per raó de sexe, les agressions sexuals o l'abús sexual, entre d'altres.

En aquest marc destaquem el següent:

- **Convenció sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació contra les Dones (CEDAW)**, adoptat el 18 de desembre de 1979 per l'Assemblea General de les Nacions Unides, exigeix l'adopció de mesures de protecció i prevenció concretes per posar fi a la violència sexual.
- **Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència envers les dones i la violència domèstica** també conegut com a Conveni d'Istanbul o **Convenció d'Istanbul**, és el primer instrument de caràcter vinculant en l'àmbit europeu en matèria de violència contra la dona i violència domèstica, i és considerat el tractat internacional més complet i d'abast més ampli sobre la lluita contra la violència envers les dones.
- El 2015, el **Consell d'Europa** va aprovar una **recomanació sobre la incorporació de la perspectiva de gènere a l'esport**, on s'insta els estats membres a desenvolupar programes específics per combatre la violència sexual a l'esport: d'una banda, adoptar, desplegar i monitorar polítiques i mesures en col·laboració amb les entitats esportives, per prevenir i combatre la violència de gènere contra les dones i nenes a l'esport (intimidació o violència física, i assetjament i abús verbal, psicològic i sexual). I d'altra banda, dissenyar i desplegar polítiques i mesures per prevenir i combatre l'assetjament i la violència de gènere en l'àmbit de l'activitat física i l'esport, i promoure que escoles, ajuntaments, federacions esportives i clubs posin en marxa aquestes polítiques i mesures i n'avaluïn el desplegament (articles 15 i 16, respectivament).
- **Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.**
- **Llei orgànica 3/2007, per a la igualtat efectiva de dones i homes**, que introdueix mesures de gran rellevància en matèria de prevenció i intervenció d'assetjament sexual i d'assetjament per raó de sexe. Preveu, amb caràcter obligatori (article 48.1),

l'existència d'un protocol en matèria d'assetjament sexual i per raó de sexe a totes les empreses.

- **La Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista**, té per objecte l'erradicació de la violència masclista i la remoció de les estructures socials i dels estereotips culturals que la perpetuen, amb la finalitat que es reconegui i es garanteixi plenament el dret inalienable de totes les dones a desenvolupar la pròpia vida sense cap de les formes i dels àmbits en què aquesta violència es pot manifestar. Confereix a la violència una visió àmplia, atenent les diferents tipologies i àmbits on aquesta es pot manifestar, sota el concepte de "violència masclista". La visió que aporta aquesta llei ha permès el reconeixement de l'assetjament sexual i l'assetjament per raó de sexe com a tipologies de violència. La violència masclista també es produeix en l'entorn esportiu i s'expressa, entre d'altres manifestacions, per mitjà de la violència sexual que pateixen, especialment, les dones i noies.
- **La Llei 17/2015, d'igualtat efectiva de dones i homes**, té per objecte establir i regular els mecanismes i recursos per fer efectiu el dret a la igualtat en tots els àmbits, etapes i circumstàncies de la vida i recull la tipificació de l'assetjament sexual i per raó de sexe de la llei orgànica i la llei catalana. La llei estableix la competència de l'administració catalana així com la responsabilitat de les empreses en la seva prevenció i l'adopció de mesures específiques. L'article 30 d'aquesta Llei regula específicament les polítiques esportives en aquesta matèria.
- **El Decret legislatiu 1/2000, de 31 de juliol, pel qual s'aprova el text únic de la llei de l'esport**, estableix, entre els principis rectors de la política esportiva catalana, el foment de l'activitat física i l'esport com a hàbit de salut, així com vetllar perquè la pràctica esportiva estigui exempta de violència. Així, en compliment d'aquests principis rectors, l'Administració esportiva ha de vetllar per un esport lliure de qualsevol manifestació de violència que atempti contra la integritat i la dignitat de les persones per raó de sexe, orientació sexual, identitat o expressió de gènere, i desenvolupar les polítiques contra la violència sexual a l'esport.

03

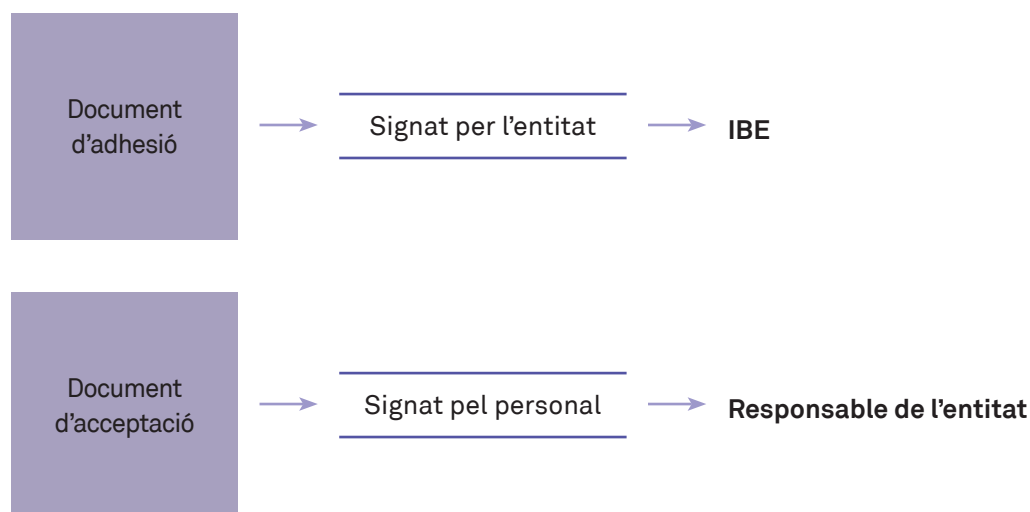
MARC D'APLICACIÓ DEL PROTOCOL I PARTS IMPLICADES

El protocol constitueix una eina per a les entitats esportives amb la finalitat de prevenir, detectar i actuar enfront de les violències sexuals en l'esport, i especialment centrat en l'assetjament sexual. Complementa el protocol per a infants i adolescents difós i publicat per l'IBE l'any 2019 amb la voluntat d'incloure totes les edats.

Aquest Protocol és d'aplicació per a **tot l'equip de persones que treballen o col·laboren en les activitats dels agents esportius**. Per tant, el Protocol ha d'estar a l'abast de tot l'equip professional, i cal garantir-ne el coneixement per part de tothom que l'ha de conèixer. El **document d'adhesió al Protocol** (annex 1) per part de cada entitat esportiva, convenientment signat, s'ha de fer arribar a la persona responsable dels protocols de l'IBE.

Tota persona, un cop assabentada del contingut del Protocol, haurà de signar per duplicat el **document d'acceptació** (annex 2) i l'haurà de retornar signat a la direcció del centre, que el farà arribar a la persona responsable de l'entitat, que l'arxivarà. S'ha de preveure, també, aquesta circumstància en cas de personal de nova incorporació a l'equip professional de l'entitat.

Institut Barcelona Esports

El protocol està estructurat per tres eixos: **la prevenció, la detecció i l'acció**, i estableix com a figura central i fonamental per dur a terme aquestes tasques dins de l'entitat **el/la referent de protocol**.

Cada any, la **Junta Directiva o les/els responsables de l'entitat** designen el/la referent de protocol i fa conèixer la seva figura tant al **personal** com a **usuaris i usuàries**.

El rol de l'**IBE** és orientar l'entitat i el/la referent de protocol en la seva tasca de prevenció, detecció i acció. L'IBE té una funció paraigua dins del protocol i centralitza els casos amb l'objectiu d'introduir millores del procediment i de les formacions.

La figura de referent de protocol

La persona que desenvolupa la funció de **referent de protocol** dedica part de la seva jornada laboral a aquesta tasca, té la formació requerida i vetlla per l'aplicació del protocol. Les seves funcions i les accions que ha d'executar es detallen en el protocol de l'entitat organitzadora d'activitats esportives.

El perfil d'aquesta persona referent de protocol ha de ser el d'una persona coneixedora de l'entorn, amb capacitat d'escoltar i generar confiança i, a la vegada, ha de ser una persona capaç de prendre decisions. Aquesta persona no hauria de ser obligatòriament una part rellevant de l'organització esportiva, però sí que hauria de tenir relació directa amb la Junta Directiva o amb els agents que tinguin responsabilitat legal a l'entitat. Serà escollida per l'organització, segons les seves capacitats i formació, i s'haurà de notificar anualment a l'IBE (durant el primer trimestre de l'any).

Institut Barcelona
Esports

Les funcions de la persona **referent de protocol** seran les següents:

- Rebre les comunicacions del personal.
- Comunicar-se amb la persona responsable de l'Institut Barcelona Esports per a l'abordatge de temes de violències sexual.
- Assegurar-se que s'informa totes les parts de la incorporació d'aquest protocol a l'entitat.
- Vetllar perquè els contactes de la persona referent de protocol i de l'IBE estiguin actualitzats i en un lloc visible de l'entitat.
- Assessorar l'entitat en temes de circuits, àmbit judicial, coordinacions amb serveis externs, etcètera, i donar-li suport.
- Ajudar en la presa de decisions en casos d'indicis de situacions d'assetjament sexual.

- Acompanyar en el procés d'informació i notificació que haurà de fer la direcció o presidència de l'entitat.
- Comunicar a la persona afectada recursos de suport (mèdiques, psicològiques, assessorament jurídic...)
- Consensuar la informació que es dona en les situacions de crisi.
- Gestionar el flux d'informació amb l'exterior, sobretot amb els mitjans de comunicació.
- Fer un seguiment dels casos notificats.
- Fer un informe anual de les intervencions realitzades.
- Assegurar-se que les noves incorporacions rebin el protocol i signin l'acceptació.

En les entitats que no disposin d'estructura suficient que permeti aquesta figura, totes aquestes funcions passaran a formar part de la responsabilitat de la presidència o la direcció o de l'entitat.

Abordatge de les violències sexuals en esports des de l'Institut Barcelona Esports

Les funcions de l'Institut Barcelona Esports seran les següents:

- Acompanyar la persona referent de protocol en la presa de decisions.
- Informar les persones referents de novetats legislatives, normatives.
- Organitzar formacions.
- Revisar el protocol.
- Elaborar un informe anual de les intervencions realitzades.

L'adreça electrònica per contactar-hi és: genereiesport@bcn.cat

04

PRINCIPIS I GARANTIES

En aquest procés és important que es garanteixi totalment:

- **Confidencialitat i discreció:** les persones que intervinguin en el procediment no poden divulgar informació relacionada amb el contingut del procés de recerca ni de les denúncies presentades.
- **Imparcialitat i transparència:** el procés de recerca s'ha de dur a terme amb total respecte, neutralitat i objectivitat per a totes les parts. Així mateix, les persones investigadores que participin en el cas d'assetjament no poden tenir cap vinculació amb les parts implicades.
- **Prohibició de represàlies:** contra la víctima, testimonis o persones que participen en el procés de recerca sobre l'assetjament.
- **Protecció de la salut de la víctima:** el procediment ha de garantir totes les mesures necessàries per protegir o restituir la salut de la víctima.
- **Celeritat i diligència:** el procés d'investigació i la resolució s'han de fer dins dels terminis establerts i sense demores injustificades.

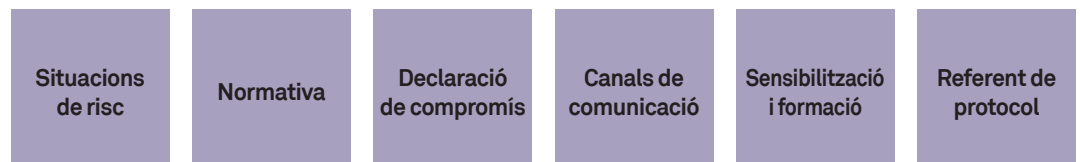
05

ACCIONS DE PREVENIÓ

Un dels principis en què es basa l'esport és el respecte. Per aconseguir-ho cal, en primer lloc, **PREVENIR** situacions de risc que es poden donar en el marc de les activitats que duem a terme. Per tal de prevenir conductes que puguin ser considerades assetjament sexual, per tal d'evitar les situacions que poden constituir un risc o prestar-se a ambigüitats i males interpretacions, és necessari tenir en compte les mesures següents.

Mesures preventives generals de l'entitat

Institut Barcelona Esports

- Identificar les **situacions de risc** que es poden donar en cada activitat. Exemples de situació:
 - Sales d'infermeria o fisioteràpia: atenció habitualment personalitzada en espais poc concorreguts que necessiten certa intimitat
 - Desplaçaments: esportistes allunyats del context habitual esportiu, familiar i social
- Establir **normes internes clares i sense excepcions** respecte a les relacions entre parts, per reduir les situacions de risc específiques de cada centre. Exemples de normativa:
 - Entrenadors/es i esportistes no poden compartir vestidors
 - Els canals de comunicació entre el club i els/les esportistes són...
- Fer una **declaració de compromís** de tolerància zero de l'entitat i de **reconeixement públic** que cal prevenir, detectar i abordar l'assetjament sexual i visibilitzar aquesta declaració.
- Posar en **coneixement** de tot el personal aquest Protocol (reunions, documentació...).

- **Sensibilitzar i formar** tot l'equip (personal contractat, voluntaris/àries i personal en pràctiques) en les accions preventives i identificar situacions de risc (díptics, correus, formacions, etcètera).
- Establir **canals de comunicació** que garanteixin que totes les persones puguin informar de comportaments generadors d'assetjament sexual i altres violències sexuals.
- Crear i reforçar la figura del/de la **referent de protocol**

D'altra banda, de manera general...

Parlar i visibilitzar. Parlar de les violències sexuals en els entorns esportius contribuirà a crear una atmosfera transparent, de confiança i seguretat on es pugui abordar una situació sense por de represàlies ni d'estigmatitzacions. Cal trencar el silenci, no justificar mai la conducta abusiva i revertir la sensació de tabú sobre aquest tema per part de les persones adultes i responsables de les entitats.

Institut Barcelona
Esports

L'espai, disseny i reformes. Les entitats han de facilitar al màxim la visibilitat dels espais d'activitat, i de serveis complementaris, permetent la transparència com a factor de prevenció. A la vegada, han de ser guardadores de la intimitat, en el cas que l'activitat ho requereixi.

El contacte físic en l'esport. Les aproximacions afectives són necessàries i són importants per a un desenvolupament correcte, però no són obligatòries, i sempre s'han de respectar les parts. Cal reconèixer i respectar quan una part diu "No" a una situació o proposta afectiva o de contacte. En cas de contacte físic, es tindrà en compte sempre la percepció de la persona que el rep.

Mesures preventives específiques de l'àmbit esportiu

Activitat esportiva (entrenaments, competicions...)

- Respectar l'esportista i la seva identitat, corporalitat i intimitat
- Tractar de manera igualitària els i les esportistes
- Evitar entrenaments o sessions de millora individualitzades de manera continuada
- Crear espais segurs i de confiança entre persones adultes i el grup d'iguals
- Assignar una persona de referència que atengui les preocupacions dels/de les esportistes

Espais complementaris: vestidors, dutxes, lavabos, despatxos

- Evitar accions als vestidors que es puguin fer en espais oberts (xerrades, avisos, tàctiques, etcètera)
- Evitar que entrenadors/es i esportistes comparteixin vestidor
- Als vestidors esportius, no s'ha de tancar mai la porta amb clau mentre s'estan utilitzant
- Als vestidors esportius, l'entrenador o entrenadora ha de picar sempre abans d'entrar
- Respectar els drets d'imatge de l'esportista
- Limitar l'ús dels mòbils en els espais d'intimitat o instal·lacions esportives
- Als despatxos, no tancar amb clau la porta durant el seu ús i controlar mitjançant un registre, si cal, l'ús del despatx (horari i persones)

Dades, imatges i xarxes socials

- Definir quins seran els canals de comunicació durant la temporada
- Evitar que en canals de comunicació amb esportistes hi hagi una única persona responsable o entrenador/a
- Evitar la comunicació individualitzada per part de la persona responsable o entrenador/a amb l'esportista
- Utilitzar els grups de comunicació exclusivament per a temes vinculats a la pràctica esportiva

Desplaçaments, estades, competicions

- Evitar viatges o desplaçaments individualitzats i, si és necessari el desplaçament, informar-ne sempre les persones responsables o família de l'esportista
- Organitzar sempre habitacions separades entre entrenadors/es i esportistes. Establir normes per a les entrades i sortides de persones en les habitacions d'esportistes
- Permetre que la persona esportista es pugui comunicar amb la família, no aïllar-la
- Si cal fer reunions o trobades d'equip o amb esportistes individuals, no fer-les a les habitacions, fer-les sempre en espais oberts

I en general, evitar qualsevol tipus de situació que pugui portar a connotacions sexuals.

És habitual en entorns esportius que es generin fortes relacions desequilibrades de poder i de dependència entre esportistes o entre entrenadors/es i esportistes. És llavors quan les barreres interpersonals es comencen a trencar sistemàticament, fent que els límits siguin difusos i que els esportistes no siguin capaços de reconèixer-se com a víctimes d'assetjament.

Generalment, els casos d'assetjament sexual es poden detectar a partir de la fase de "seducció", sobretot durant l'última etapa, és a dir, quan la persona que el pateix pren consciència de la situació i, en general, ja està molt afectada en l'aspecte psicològic, físic o relacional.

■ Procés de "seducció" (o grooming) en assetjament sexual

Institut Barcelona
Esports

Aquest procés es troba a la base de qualsevol relació abusiva i inclou un procés gradual en el qual la persona perpetradora guanya la confiança de la seva víctima via manipulacions, promeses, premis tangibles o intangibles. Aquest procés té diverses **fases**:

- 1. Identificació i selecció de la víctima:** observar vulnerabilitat, discreció, començar fer-se'n amic, ser agradable
- 2. Consolidació de relació de confiança:** fer-lo/la sentir-se especial, ser constant. Començar negociar: *"has de fer això perquè jo he fet allò altre"*
- 3. Construcció sobredimensionada de la lleialtat:** creació d'una relació de dependència
- 4. Incursió gradual en temes sexuals:** incursió gradual en límits sexuals ambigus; si la víctima resisteix, l'enganya dient: *"l'última vegada no et va importar"*
- 5. Vot de silenci, secretisme, aïllament, conflicte.** Desacreditar a la víctima i amenaçar: *"Si ho expliques, et perjudicaré", "No et creurà ningú"*

Alguns indicadors que poden reflectir potencials casos poden ser els següents:

- Problemes de salut de la possible víctima
- Situacions de ruptura en les relacions entre persones
- Nivell d'absentisme, baixes i mobilitat de les persones.

S'han de tenir en compte situacions i comportaments que poden afavorir contextos de violències sexuals com ara les **novatades** (actes d'iniciació o de trànsit per les persones recentment incorporades que es podrien trobar en universitats o equips esportius, en molts casos humiliants).

Un altre tema relacionat és **la complicitat**. Es consideren còmplices aquelles persones que, tenint el coneixement d'una situació d'assetjament sexual, no actuen de cap manera al respecte. L'actitud passiva, la no intervenció, la negació o el silenci de les persones que tenen poder de decisió en àmbit esportiu tenen conseqüències psicològiques sobre les víctimes i fa que creixin pensant que aquests comportaments són legals i socialment acceptables.

Exemples de situacions

Institut Barcelona
Esports

Espai i activitat esportiva

- Abans o després dels entrenaments o competicions, romandre amb un/a esportista en un espai de la instal·lació amb la porta tancada amb o sense clau
- Passar estones amb un/a esportista en espais apartats de la instal·lació

Vestidors, dutxes, lavabos

- Apropament inadequat i sense respectar la intimitat dels esportistes per part d'entrenadors/es, grup d'iguals i persones externes
- Bromes referents al físic, verbals o amb enregistrament d'imatges sexuals
- Una persona adulta es canvia o es dutxa al mateix vestidor on es canvien o dutxen un grup d'esportistes molt joves

Tractaments a la sala de fisioteràpia, massatges i visites mèdiques

- Apropament inadequat i sense respectar la intimitat
- Utilitzar l'excusa de la necessitat del massatge per alleugerir el dolor físic per tocar les parts íntimes d'un/a esportista

Desplaçaments, viatges, competicions

- Apropament inadequat a l'esportista

- Una persona fa un massatge a la seva habitació o l'habitació d'esportistes amb la porta tancada

Xarxes socials i canals de comunicació

- Trucades telefòniques, correus electrònics, whatsapps, etcètera, amb contingut sexual i de caràcter ofensiu
- Obtenir imatges de parts íntimes del cos d'un/a esportista

La casuística de les situacions és àmplia, en funció de l'espai, de les persones involucrades, del moment o del tipus d'assetjament sexual. Alguns exemples:

Persona perpetradora	Espai	Moment	Tipus d'assetjament
Entrenador/a, monitor/a	Equipaments esportius	Entrenaments	Sense contacte físic: verbal i no verbal
Altre/a esportista	Fora de l'equipament	Reunions individuals	
Personal no esportiu	Desplaçaments i viatges	Fora de l'horari	Amb contacte físic: (exemples: pàgina 26)
Persona externa a l'entitat			

Institut Barcelona Esports

07

INSTRUCCIONS PER A L'ACTUACIÓ, L'ATENCIÓ I LA DERIVACIÓ

Com demanar ajuda i a qui cal contactar?

En cas de patir assetjament sexual o tenir coneixements o sospita d'alguna situació s'ha de contactar el/la referent de protocol de l'entitat. S'han d'exposar els fets per escrit, preferentment al/a la referent de protocol, qui dona garantia de la confidencialitat de la informació, tant de la persona denunciant com de testimonis.

Tenim tres vies d'actuació en cas de comunicació de possible assetjament sexual:

1. **Via interna** (amb denúncia interna a l'entitat)
2. **Via administrativa** (amb denúncia externa a Inspecció de Treball)
3. **Via judicial** (amb denúncia externa als Mossos)

Es podria recórrer a la **via administrativa** sobretot si es tracta d'una situació d'assetjament sexual i/o per raó de sexe entre els/les treballadors/es o bé voluntaris/es de l'entitat. L'actuació de la Inspecció de Treball consistirà a investigar quina ha estat l'actuació de l'entitat davant del coneixement d'uns fets d'assetjament.

La **via judicial penal** s'hauria d'utilitzar des del moment mateix en què una conducta pugui ser constitutiva de delicte. L'article 184 del Codi Penal defineix l'assetjament sexual com "*(...) la sol·licitud de favors de naturalesa sexual, per a si mateix o per a un tercer, en l'àmbit d'una relació laboral, docent o de prestació de serveis, continuada o habitual, i que amb aquest comportament provoqui a la víctima una situació objectiva i greument intimidatòria, hostil o humiliant (...)*". Cal tenir en compte que la via externa és molt més llarga i no hi ha la inversió de la càrrega de la prova (correspon a la persona denunciada provar que la seva actuació no és assetjament sexual).

Les tres vies no són excloents, són complementàries. De fet, si es recorre a la via judicial o administrativa, es recomana que l'entitat faci **la investigació interna** de totes maneres amb l'objectiu d'analitzar les circumstàncies, decidir si s'han de proposar mesures cautelars o proposar millores del protocol. L'oportunitat i conveniència de cada procés depèn de diferents factors que cal considerar, com ara la gravetat i l'abast de l'incident.

A la tercera via, el rol de l'entitat és, sobretot, acompanyar i assessorar. Per exemple, si es tracta d'una situació greu detectada al moment, primer de tot s'ha de vigilar que la persona agredida estigui bé i, si és possible, que no es quedi sola; comunicar el fet al/la referent de protocol i al/la responsable de l'entitat i demanar a la víctima si vol sol·licitar l'assistència dels serveis mèdics d'urgència, serveis socials d'urgència o bé dels Mossos d'Esquadra (cal comunicar-li que fer-ho no implica la denúncia, sinó només una atenció professional).

Investigació interna

Procediment en cas de denúncia interna

Un cop es rebí una comunicació en la qual s'exposi una possible actuació d'assetjament sexual d'algun membre de l'entitat o tercer amb el qual aquesta interactuï, es posarà en marxa una **investigació interna** amb els **objectius** següents:

- Aclarir els fets.
- Proposar millores o modificacions oportunes.
- Proposar accions i, si escau, sancions pertinents contra les persones que han actuat incorrectament.

Institut Barcelona
Esports

La investigació es pot externalitzar o encarregar a una persona o òrgan intern, en funció del que diuen els estatuts i reglaments de l'entitat.

La persona que ha realitzat la denúncia tindrà dret que se li notifiqui quina decisió s'ha pres a partir de la seva comunicació, és a dir, si s'inicia o no una investigació pels drets informats.

El contingut de la denúncia interna (model a l'annex 3) hauria d'incloure la informació següent:

- Noms i cognoms de la persona que presenta la denúncia, de la presumpta persona assetjadora i de possibles testimonis
- Descripció dels fets (lloc i dates, durada, freqüència dels fets...)

Totes les parts coneixedores de la investigació hauran de guardar **estricte secret i confidencialitat** del que arribin a conèixer arran d'aquesta investigació, fins i tot després que s'acabi la seva relació contractual amb l'entitat.

La persona referent del protocol és la responsable de la gestió i custòdia de la documentació, si n'hi ha, en la fase de comunicació i assessorament, tot garantint la confidencialitat del conjunt de documents i informació que es generen en aquesta fase.

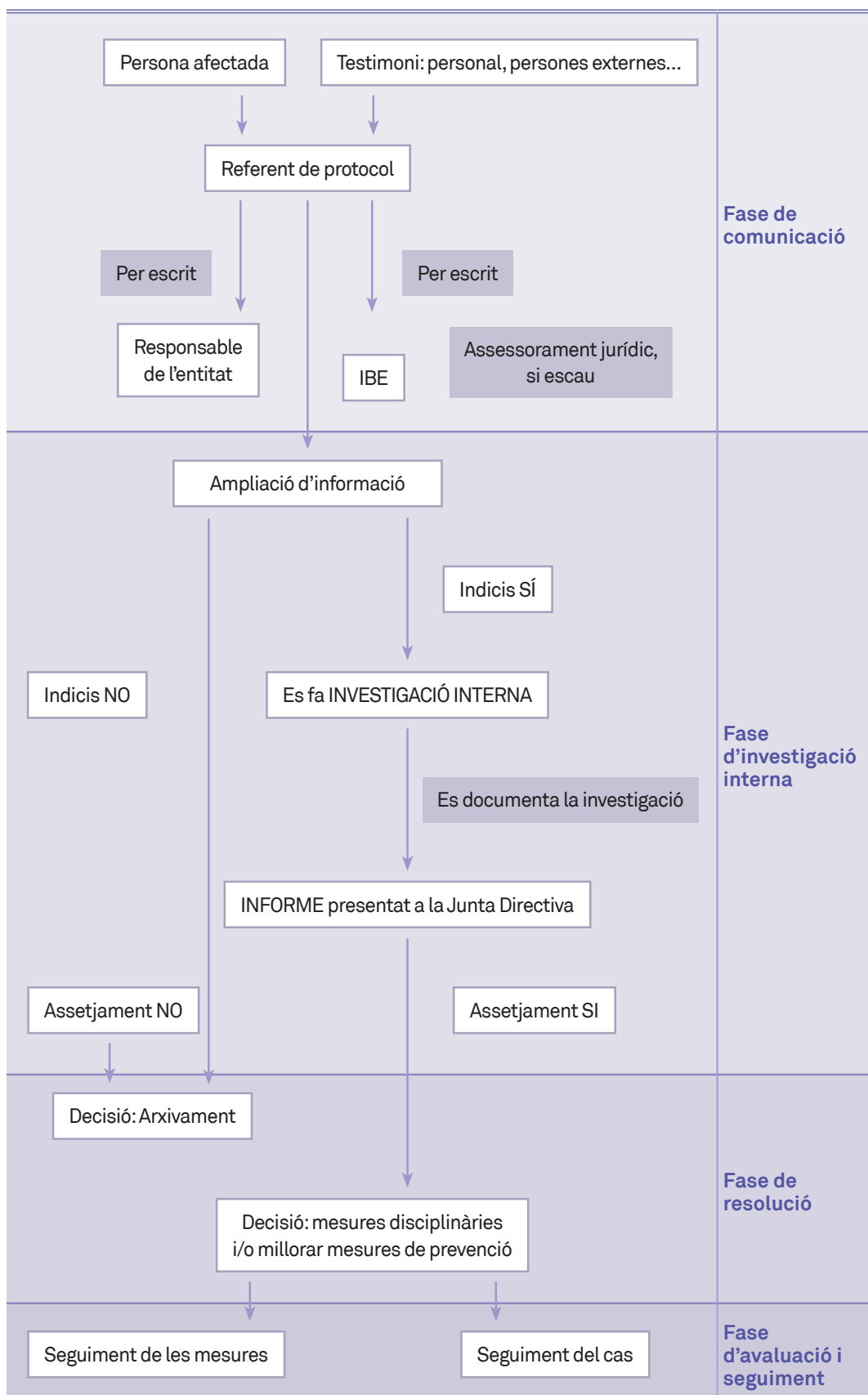
Procediment i etapes de la investigació interna

El procediment que cal seguir un cop rebuda la comunicació serà el següent:

1. **Acusar rebut de la informació i comunicar-ho a l'IBE.**
2. Sol·licitar l'**ampliació de la informació** rebuda, si fos necessari.
3. Analitzar la informació rebuda, decidint si **s'arxiva** o **es continua amb la investigació**. Aquesta decisió serà motivada per escrit. En cas **d'arxivar-la**, es comunicarà al/a la denunciant, argumentant-ne els motius.
4. En cas de **continuar la investigació**, es procedirà a:
 - 4.1. **Planificar** la investigació.
 - 4.2. **Comunicar** sobre la investigació als responsables de l'entitat i la persona investigada.
 - 4.3 **Desenvolupar i documentar** la investigació (entrevistes documentades, escrits):

- a. Analitzar la denúncia i la documentació que s'adjunta.
 - b. Entrevistar-se amb la persona que denuncia. Cal informar-la del procediment i de les vies possibles d'actuació, i de les garanties.
 - c. Entrevistar els i les possibles testimonis (i informar-los de la necessitat de mantenir la confidencialitat en el procés). Valorar si calen mesures cautelars.
 - d. Entrevistar-se amb la persona denunciada.
5. Elaborar un **informe final**, que contindrà:
 - Naturalesa del fet investigat.
 - Relació dels fets i descobriments rellevants.
 - Conclusions i valoració, juntament amb les propostes d'acció i millores, si escau.
6. Entregar l'informe a la Junta Directiva.
7. Estudiar i deliberar, en el si de la Junta Directiva, sobre **com procedir i prendre decisions**.
8. **Informar** les persones involucrades sobre la resolució.
9. **Fer seguiment** del cas, de les mesures i, si escau, del mateix protocol.

Resum del circuit de investigació interna

Institut Barcelona Esports

Comunicació en situació de crisi o alarma social

Davant d'una situació de crisi, derivada d'una possible situació d'assetjament sexual o altra violència sexual a l'entitat, s'haurà de seguir un protocol de comunicació en els casos que aquesta situació generi alarma social. S'entén per alarma social quan genera una intranquil·litat entre les persones de l'entitat, les famílies o en l'opinió pública.

1. La direcció convocarà una reunió amb el personal, en què s'informarà de la situació en la qual es troba l'entitat, i que s'iniciïn les accions pertinents. Es demanarà que no busquin més informació i que no facin comentaris sobre aquest tema.
2. Davant d'un possible cas que pugui generar alarma social, se n'informarà el Departament de Comunicació de l'IBE, el qual decidirà quina és la millor manera de comunicar o intervenir.
3. La direcció decidirà com s'informa les persones vinculades a l'entitat i es farà una reunió informativa en què s'explicaran les accions executades i s'escoltaran les demandes. De manera opcional, es proposarà una segona reunió de contenció i informació sobre el tema.
4. Segons siguin els fets, ocasionats per personal de l'entitat o bé per una persona externa, la direcció informarà tothom sobre l'estat de la situació, sense donar detalls ni de les accions ni dels fets ocorreguts.
5. Davant de demandes de mitjans, es derivaran al Departament de Comunicació de l'IBE.

EX

EXEMPLES DE SITUACIONS, ACTITUDS, COMPORTAMENTS I MANIFESTACIONS D'ASSETJAMENT SEXUAL I ASSETJAMENT PER RAÓ DE SEXE

Assetjament per raó de sexe:

- Fer comentaris infravalorant o menyspreant la pràctica esportiva de les dones
- Generar un espai de pràctica esportiva sexista o discriminatori
- Actituds condescendents o paternalistes
- Dir insults basats en el sexe
- Fer servir formes ofensives per adreçar-se a la persona o utilitzar humor sexista

Assetjament sexual:

Institut Barcelona
Esports

Situacions generals i comportaments sense contacte físic (són exemples, no excloents ni limitadors, de comportaments que per si sols, o conjuntament amb altres, poden evidenciar l'existència d'una conducta d'assetjament sexual)

Verbal

- Fer acudits sexistes, bromes, insinuacions de caràcter sexual
- Difondre rumors sobre la vida sexual d'una persona, preguntar o explicar fantasies o preferències sexuals
- Cridar de manera que suggereixi sexualització
- Preguntar sobre qüestions íntimes del cos, roba o vida privada, vida sexual
- Fer observacions suggeridores i missatges amb contingut sexual
- Fer comunicacions (trucades telefòniques, correus electrònics, whatsapp, etcètera) de contingut sexual i de caràcter ofensiu
- Intimidat verbalment a través de propostes amb caràcter sexuals
- Requerir favors sexuals condicionant la promoció o la permanència en l'equip
- Parlar sobre les pròpies habilitats/capacitats sexuals.

- Convidar persistentment a participar en activitats socials lúdiques, tot i que la persona objecte de les invitacions hagi deixat clar que resulten no desitjades i inoportunes

No verbal

- Mirar lascivament el cos, gesticular de forma obscena
- Entrar al vestuari sense demanar permís o estar present durant la dutxa o mentre es vesteixen
- Observar clandestinament en vestuaris, serveis o col·locar càmeres per obtenir imatges
- Apropar-se a l'esportista i contactar-hi inadequadament
- Provocar trobades, aparentment casuals i reiterades
- Tocar inadequadament en els entrenaments
- Fer massatges inadequats
- Exhibir-se i/o masturbar-se davant la persona afectada
- Obtenir i/o difondre imatges de parts íntimes del cos d'una persona
- Usar material pornogràfic al centre esportiu de treball o d'imatges o fotografies de contingut sexual explícit

Físic

- Fer petons no desitjats
- Apropar-se físicament en excés, arraconar, buscar deliberadament la trobada, quedar-se a soles amb la persona de manera innecessària
- El contacte físic deliberat i no sol·licitat (pessigar, tocar, massatges no desitjats)
- Fer carícies sexuals no desitjades
- Tocar intencionadament o "accidentalment" les parts sexuals del cos
- Mantenir contacte físic de naturalesa sexual no desitjat
- Intentar fer actes sexuals no desitjats
- Arraconar o perseguir algú amb proposicions o conductes sexuals

A1

ANNEX 1: DOCUMENT D'ACCEPTACIÓ DE PROTOCOL PER PART DE L'ENTITAT

Jo, _____

amb DNI/NIE/passaport _____ com a representant legal de l'entitat

Signo aquest document confirmant i comunicant:

L'acceptació del Protocol de detecció, acció i prevenció de les violències sexuals i el meu compromís

- a respectar-lo i aplicar-lo.
- Que el personal disposa del circuit de notificació i els contactes corresponents.
- Que hem recollit els documents d'acceptació individual de tot el personal.
- Que hem informat els/les usuaris/es de la disposició d'aquest protocol.
- Que hem rebut la formació.
- Que actualitzarem les dades de contacte de la persona referent de protocol en temes de violències sexuals de l'entitat a IBE:

Institut Barcelona
Esports

Barcelona, _____ de _____ de _____

Signatura,

D'acord amb la normativa de protecció de dades, us informem que les vostres dades personals seran tractades per l'Ajuntament de Barcelona amb la finalitat de gestió de les dades de contacte de les persones referents d'equipaments, entitats i actes d'interès ciutadà (tractament 0011- Responsables i referents en equipaments, entitats i actes d'interès ciutadà [ASIA]). Tret d'obligació legal, les vostres dades no se cediran a tercers. Teniu dret a accedir a les vostres dades, rectificar-les i suprimir-les, així com altres drets. Podeu consultar informació addicional sobre aquest tractament i protecció de dades a [ajuntament.barcelona.cat/protecció de dades](http://ajuntament.barcelona.cat/protecció-de-dades).

Les vostres dades s'eliminaran un cop hagin acabat les obligacions legals derivades de la gestió de l'activitat.

Així mateix, en compliment de la Llei de serveis de la societat de la informació 34/2002, d'11 de juliol, us indiquem que en emplenar el camp "adreça electrònica" o "telèfon mòbil" ens autoritzeu a emprar aquests mitjans per emetre comunicacions relacionades directament amb la finalitat indicada.

A2

ANNEX 2: DOCUMENT D'ACCEPTACIÓ INDIVIDUAL DEL PROTOCOL

Jo, _____

amb DNI/NIE/passaport _____ de l'entitat _____

I en funció de les meves responsabilitats com a (director/a, entrenador/a, monitor/a, conserge, president/a, personal de manteniment, de neteja, d'administració, en pràctiques...)

Signo aquest document confirmant que:

- Conec el Protocol de detecció, acció i prevenció de les violències sexuals, i em comprometo a respectar-lo i aplicar-lo.
- Conec la persona referent de protocol en temes de violències sexuals de l'entitat i com contactar-hi.
- Disposo del circuit de notificació i dels contactes corresponents.

Barcelona, _____ de _____ de _____

Signatura,

**Cada entitat hi ha d'afegir el text legal de protecció de dades.*

A3

ANNEX 3: MODEL DE COMUNICACIÓ DE SUPÒSIT O EVIDÈNCIA

Jo, _____

Fets

Institut Barcelona
Esports

Signatura

Data i lloc

A4

ANNEX 4: FITXA DE TASQUES I MESURES REALITZADES

Institut Barcelona
Esports

Tasca/etapa	Realitzat	Data
1. Aprovar i signar protocol		
2. Assignar referent de protocol		
3. Comunicar a l'IBE el/la referent de protocol		
4. Formar el/la referent de protocol		
5. Recollir document d'acceptació protocol personal signat		
6. Difondre compromís de l'entitat (visibilitzar, comunicació, cartell, etcètera)		
7. Adoptar mesures preventives i incloure-les a la normativa de l'entitat	a. Espai, instal·lacions	
	b. Vestidors, dutxes	
	c. Tractaments, metges, fisio	
	d. Desplaçaments, viatges, competició	
	e. Comunicació, xarxes	
8. Fer formació del personal i sensibilització	a. Cartell, pàgina web, xarxes	
	b. Comunicació personal esportiu i no esportiu	
	c. Comunicació esportistes i famílies	
9. Crear i actualitzar registre d'incidències i casos		
10. Elaborar informe anual	a. 2022	
	b. 2023	
	c. 2024	
11. Avaluar protocol i mesures		

Protocol per a la prevenció, la detecció i l'acció dels maltractaments i dels violències sexuals a infants i adolescents a les activitats esportives de la ciutat de Barcelona, Departament de Promoció Esportiva, Institut Barcelona Esports, Ajuntament de Barcelona

Guia d'elaboració del protocol per a la prevenció i abordatge de l'assetjament sexual i per raó de sexe a l'empresa, Comissió d'Igualtat i del Temps de Treball del Consell de Relacions Laborals de Catalunya, Generalitat de Catalunya

Anguita Mora, Laia; Checa Corcoy, Ester; Juncà Pujol, Albert; Martí Horcajo, Montserrat; Nualart Barba, Blanca. (2020). La violència sexual a l'esport. Guia per a persones adultes. (Re)conèixer, parlar i actuar. Consell Català de l'Esport. Generalitat de Catalunya. [Consulta: gener del 2022]

Institut Barcelona
Esports

Protocol per a la prevenció, la detecció, l'actuació i la resolució de situacions d'assetjament sexual i d'assetjament per raó de sexe, Ajuntament de Barcelona

Protocolo de actuación frente a la violencia sexual, Centros de Alto Rendimiento del Consejo Superior de Deporte, Ministerio de Cultura y Deporte

Martín, Montserrat. (2016). Prevenció de l'assetjament i l'abús sexual a l'esport, Recurs pedagògic produït pel CIRDA, Centre d'Informació i Recursos per a les Dones. Ajuntament de Barcelona

Sexual harassment and abuse in sport, International Olympic Committee

BCN

**Protocol per a la prevenció,
la detecció i l'acció contra
les violències sexuals
en activitats esportives
per a persones adultes**

barcelona.cat/esports